

РЕЦЕНЗИЯ

за докторска дисертация на тема „Директни и индиректни въздействия на алекситимия върху психосоматична симптоматика“ на Траянка Бойкова

Григорова – редовен докторант към ИИНЧ-БАН

от доц. д-р Ева Папазова – ИИНЧ-БАН

Представеният от Траянка Григорова дисертационен труд разглежда ролята на алекситимията по отношение изявата на психосоматична симптоматика. В психологичната литература алекситимията като конструкт, в чиято природа лежи личностна черта, е слабо проучена. По всяка вероятност, това се дължи на факта, че появата на термина възниква паралелно с обособяването на психосоматичната медицина като научно направление. Емоционалната анорексия, каквото е по-популярното разбиране за алекситимията, се изразява в затруднения при идентифицирането на емоциите и тяхното вербализиране, както и в ограничени фантазмени процеси. От своя страна, психосоматичните заболявания /и в частност затлъстяването/, са едни от „болестите на цивилизацията“, в чиято основа може да е залегнало и това, че пациентът е „без думи за чувства“ /каквото е буквалният превод от гръцки на термина алекситимия/. Разглеждането на различни форми и прояви на психосоматична симптоматика през призмата на алекситимията, прави темата изключително актуална, а и нова в областта на психологията. Отделно, теоретичният модел, който докторантката предлага се опитва да проследи и анализира освен пряката връзка между алекситимия и психосоматична симптоматика, така и опосредстваната такава, през депресия и перфекционизъм. Безспорен принос на докторантката е адаптирането за български условия на най-широко използваната и утвърдена в клиничната практика методика за измерване на алекситимия – TAS – 20 (Bagby et al., 1994), която би могла да служи в клиничната практиката на психолози и клиницисти.

Конкретно, разработката е насочена към установяването на сложните взаимовръзки между четири конструкта - алекситимия, психосоматична симптоматика, перфекционизъм и депресия. Тези четири конструкта са заложени в основата на теоретичния модел на дисертацията.

Целта на проведеното изследване е да се проучат директните и индиректните въздействия, които алекситимията оказва върху наличието на психосоматичната симптоматика, при установяване на медиращата роля на депресията и перфекционизмът.

Дисертацията е представена в две части: теоретична и експериментална, въведение, изводи и обобщение на резултатите от изследването. Изключително добро впечатление прави онагледяването на практическото приложение на резултатите при три конкретни случая от изследваната извадка в приложението на дисертацията. Цитирани са общо 301 публикации, от които 24 на български и 277 на английски. Факт, който сам по себе си говори за това, че докторантката се е запознала със значим брой литературни източници по темата, които са намерили своето приложение в теоретичната част на дисертацията.

Теоретичната обосновка на изследването в първата част на дисертацията е подробно разработена. Тя включва четири основни теми: алекситимия /етимология и валидизиране на конструкта/, психосоматична симптоматика /класификация и връзка с развитието на затлъстяване/, характеристики, имащи връзка с изявата на алекситимия /в частност депресия и перфекционизъм/, и накрая емпирични изследвания, които проследяват връзките между алекситимия, психосоматична симптоматика, затлъстяване, депресия и перфекционизъм. Всяка от тези теми е детайлно представена чрез основните класически и съвременни психологични теории и изследвания.

Във втората част от дисертацията, при представянето на емпиричното изследване са очертани ясно основните задачи на изследването:

- Да се анализират връзките между алекситимия, психосоматична симптоматика, перфекционизъм и депресия.
- Да се изследва медиращата роля на депресия и перфекционизъм върху връзката алекситимия - психосоматична симптоматика.

- Да се проучат равнищата на алекситимия, психосоматична симптоматика, депресия и перфекционизъм при лица със затлъстяване (индекси на телесна маса > 30).
- Да се отчетат възможните различия сред изследваните лица по възраст, пол и образователна степен и да се анализира тяхното влияние.

В съответствие с целта и задачите на изследването са формулирани хипотезите – една генерална и четири конкретни. Хипотезите са точно и ясно формулирани. В генералната хипотеза се допуска предложението, че алекситимията ще има както директно така и индиректно въздействие върху психосоматичната симптоматика, което ще е медирано от депресията и перфекционизмът.

Адекватно на целите на изследването са подбрани четири отделни методики, които гарантират събирането на богати емпирични данни. Използвани са следните методики: 1) Метод измерващ нивото на алекситимия (Toronto Alexithymia Scale - TAS – 20); 2) Въпросник за психосоматична симптоматика (Иванова., 1998); 3) Себеотчетна скала за диагностициране на депресивна симптоматика (Zimmerman et al., 1986); 4) Метод измерващ равнищата на перфекционизъм (Multidimensional Perfectionism Scale, Frost et al., 1990). Всички използвани методики имат висок коефициент на надеждност по Алфа на Кронбах. Отделно, нивото на затлъстяване на изследваните лица се измерва по метода за изчисляване на индекс на телесна маса.

Изследването е проведено в град София, като една част от изследваните лица са набрани с помощта на лекари - диетолози. Извадката обхваща общо 258 изследвани лица, разпределени в три групи по индекс на телесна маса - тегло в норма, наднормено тегло и затлъстяване.

Резултатите от изследването са представени логично и последователно в четири отделни параграфа. Съответно, резултати от изследването на: взаимовръзки между алекситимия, психосоматична симптоматика, перфекционизъм и депресия; анализ на депресията и перфекционизмът като медиатори във връзката

алекситимия-психосоматична симптоматика; връзки между индекс на телесна маса с алекситимия, психосоматична симптоматика, депресия и перфекционизъм; и изследване влиянието на демографските характеристики. Резултатите са представени нагледно в 38 таблици и 15 графики. В края на дисертацията е представено обобщение на резултатите и са формулирани основните изводи, в съответствие с целта, задачите и хипотезите на проведеното изследване. В заключението се прави интерпретация на основните резултати и се посочва тяхното приложение в практиката.

Авторефератът отразява адекватно и точно съдържанието на дисертацията. В него е дадена точна справка за основните приноси на дисертационния труд. Като особено ценни приноси се очертават:

1. Създаден и приложен е теоретичен модел, който разглежда както директната свързаност на конструкта алекситимия с психосоматичната симптоматика, така и индиректните въздействия, които имат депресията и перфекционизмът.
2. Установява се частичната медираща роля на депресията върху връзката на алекситимия с психосоматична симптоматика.
3. За целите на изследването е адаптиран за български условия въпросникът измерващ алекситимия (TAS-20).

Докторантката Траянка Григорова има четири публикации, които са свързани с темата на дисертационния труд: „Връзки между алекситимия и перфекционизъм” (под печат), „Връзки между алекситимия, депресивност и психосоматични оплаквания” (2018), „Алекситимия или трудността да мислим за чувствата“ (2017) и „Алекситимия и емоционално мотивирано хранене“ (под печат). Първите три публикации са публикувани в сп. “Психологични изследвания“, което е реферирано във ВИНТИ и ERIN PLUS, и е включено в базата данни на Central and Eastern European Online Library, а четвъртата публикация е представена като научен доклад на VIII конференция по хранене.

В заключение, трябва да подчертая, че в настоящата дисертация е представено завършено и достатъчно обемно изследване върху многостранните аспекти на алекситимията, психосоматичната симптоматика, перфекционизмът и депресията. Резултатите имат практическа приложимост, която е детайлно онагледена от докторантката, и важи особено за работата на клинични психолози, психотерапевти и клиницисти. Съдържанието и оформлението на дисертацията съответства на изискванията за представяне на научен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Предлагам представеният дисертационен труд да бъде приет от научното жури към ИИНЧ-БАН за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ на Траянка Бойкова Григорова по специалност „Обща психология“.

15. 11. 2018 г.

Рецензент:

Гр. София

/доц. д-р Ева Папазова/